

GENEL SEÇİMLER-YEREL SEÇİMLER İLİŞKİSİ (1983-2004)

Cemal ALTAN*

ÖZET

Özellikle Türkiye gibi, siyasal alanda da kurumsallaşamamış ülkelerde, her seçim öncesi ve sonrasında, hem seçim sistemleri konusunda hem de seçim sonuçları hakkında yoğun tartışmalar kuşkusuz yerel seçimler için de geçerlidir. Özellikle yerel seçimlerin sonuçları, bu tür ülkelerde çok daha yoğun tartışmalara konu olmaktadır. Yerel seçim sonuçları, bir önceki genel ve yerel seçim sonuçlarıyla karşılaştırılmakta, iktidar ve muhalefet partilerinin oyları gözönüne alınarak, başarı ya da başarısızlık değerlendirilmesi yapılmaktadır.

Ülkemiz açısından baktığımızda, yerel seçimlerin çok daha fazla önemsendiğini görmekteyiz. Çünkü İktidardaki parti ya da partiler, ülke yönetiminin bütün kademelerine yerleşip, iktidarın gücünü buralarda da kurmayı amaçlayarak, halka daha yakın olan birimlerde kendi yandaşlarını istihdam etmeye çalışmaktadırlar. Öte yandan muhalefetteki partiler de yerel yönetim seçimlerinde başarılı olup, daha sonra kendilerini iktidara taşıyacak faaliyetlere girişmek için buraları kendi siyasal amaçlarına hizmet edecek birimler haline getirmeye çalışmaktadırlar. Bu tür amaçlar, yerel yönetim seçimlerinin ülkemizde daha fazla önemsenmesine neden olmaktadır.

Bu açıdan bakılınca yerel yönetim seçimleri, sürekli genel seçimlerle ilişkilendirilerek değerlendirilmeye çalışılır. Biz de bu çalışmamızda bu ilişkiyi ortaya koymaya çalıştık.

ABSTRACT

Especially in the countries like Turkey, which are relatively less stable in political structure, so many discussions have been taken place both on election systems and the results of election, before and the after the elections these discussions are not only about national elections but also about local government elections, particularly local government elections are being main discussion subject. Local election results are being compared to previous national and local election results, and performance of the political parties are being evaluated according to ballot results.

In case of Turkey, we are witnessed overvaluation of local elections. Because, political party or parties in power, searching new rooms in every parts of national governmental structure, expect to employ their political supporters in bureaucratic machine in national or local level. On the other hand, political parties in opposition also, are giving great importance to local elections, since they see local governments as a path to national government and as an experiment laboratory for their own aims.

From this view point, local government elections continuously are being related to national elections and evaluated in this context. In this study, we are attempted to exhibit, analyze and evaluate these relations between national and local government elections.

*Yrd Doç Dr., Mersin Üniv. İ.İ.B.F Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, a-mail: caltan@mersin.edu.tr

GİRİŞ

28 mart 2004 yerel seçimlerinden sonra yapılan değerlendirmelerde bazı partilerin başarılı, bazılarının da başarısız oldukları yönünde çok yoğun tartışmalar yaşanmıştır. Bu tartışmaların bir süre daha devam edeceği görülmektedir. Ancak partiler için başarılı ya da başarısız değerlendirmelerini yaparken hangi ölçüleri esas alacağız? Bu ölçüler aşağıdakilerden hangisi olacaktır?

1.Değerlendirmeye aldığımız partinin bir önceki genel seçimlerde aldığı oy oranını mı ölçü olarak alacağız ?

2.Değerlendirmeye aldığımız partinin bir önceki yerel seçimlerde aldığı oy oranını mı ölçü olarak alacağız ?

3.Değerlendirmeye aldığımız partinin son 3-5 yerel seçimde aldığı oy oranlarının ortalamasını mı ölçü olarak alacağız ?

4. Yine değerlendirmeye aldığımız partinin iktidar ya da muhalefet partisi olmasını mı ölçü olarak alacağız ?

5.Yoksa değerlendirmeye aldığımız partinin aynı kulvarda yarıştığı diğer parti ya da partilerin oy oranlarını dikkate alarak;aldığı oyların ne kadarını diğer parti ya da partilerden aldığını ya da oy kaybına uğramışsa ne kadarını aynı kulvarda yarıştığı diğer parti ya da partilere kaptırdığını mı dikkate alacağız ?

6.Son olarak değerlendirmeye aldığımız partinin oylarının gündemde olmayan ancak beklenmeyen bir veya birden çok gelişmenin etkisinde kalarak değişmesini mi dikkate alacağız ?

Aslında yukarıda anlattığımız bütün ölçü veya nedenleri göz önüne alarak bir değerlendirme yapmak bizi daha sağlıklı bir sonuca götürebilir. Biz de yaptığımız bu çalışmada bu etkenlerin tümünü veya gerçekleşmiş olanlarını göz önüne alarak çok yönlü bir değerlendirme yapmayı amaçlıyoruz.

28 mart 2004 yerel seçimlerinin hemen sonrasında partilerin hemen hemen tümü aslında seçimlerden başarılı çıktıklarını, böyle olmasa da en azından başarısız olmadıkları yönünde açıklamalar yaptılar. Her parti yetkilisi yukarıda saydığımız ölçütler içerisinde kendilerine en uygun olan ölçü veya ölçütleri seçerek bu tür değerlendirmelere gittiklerini düşünüyoruz.

Yine bu seçimlerde hangi sonuçların baz alınacağı konusu da önem kazanmıştır. Partilerin başarılarını değerlendirirken, il genel meclisi sonuçları mı , belediye meclisi üyeliği sonuçları mı , belediye başkanlığı sonuçları mı , kazanılan toplam belediye sayıları mı, büyükşehir ve illerde kazanılan belediye sayıları mı yoksa partilerin kendileri için “seçim kalesi” olarak belirledikleri yerlerdeki oranları mı dikkate alınarak bir değerlendirme yapılacak ?

Yine seçimlerden sonra yapılan değerlendirmelerde bu açıdan da büyük karmaşanın yaşandığını söyleyebiliriz. Çünkü partiler rakamlarla sürekli oynayarak kendilerine “teselli” verecek sonuçları esas alarak değerlendirme yapmaktadırlar. Ancak daha önce yapılmış seçimler göstermektedir ki; ülke genelindeki siyasi eğilimi gösteren en sağlıklı sonuç il genel meclisi sonuçlarıdır. Çünkü il genel meclisi seçimlerinde seçmenler, adayları yakından tanımadıkları, ve hatta çoğu zaman kimlerin aday olduğunu bilmedikleri için doğrudan partiye oy vermektedirler. Ancak büyükşehir, il, ilçe, belde belediye başkanlıkları ile belediye meclis üyelikleri seçimlerinde daha çok kişiler ön plana çıktığı için oyların partiye mi yoksa adaya mı verildiği çoğu zaman belirsiz kalmaktadır.

Biz de yaptığımız bu çalışmada, il genel seçimi sonuçlarını veri olarak alıp, değerlendirme yapacağız.

Yine çalışmamızda 1980 sonrasını ele alarak, dönem sınırlaması yapmakta da yarar görüyoruz. Belki çalışmayı çok daha gerilere götürerek daha kapsamlı bir çalışma da yapabiliriz. Ancak hem çalışmanın çok uzayacağı kaygısıyla, hem 1980 sonrası dönemin bize sağlıklı bir sonuca ulaşmak için yeterince veri verebileceğini düşünerek, hem de Türkiye'nin 1980 sonrası yaşadığı siyasal gelişmelerin 1980 öncesine göre çok değiştiğini kabul ederek süreyi 1980'le sınırlandırmayı doğru bulduk.

Özetle bu çalışmamızda 1980 sonrasında yapılmış genel seçimlerden hemen sonra yapılan yerel seçimlerde, partilerin genel seçimlerdeki oy oranlarının yerel seçimlere yansıyor yansımadığını eğer yansımışsa bu, hangi parti veya partiler için başarı sayılacağı, hangi parti veya partiler için başarısız sayılacağını, eğer partinin yerel seçimlerde aldığı oylar genel seçimlere göre artış ya da azalış göstermişse bunun nedenlerini ortaya koymaya çalışacağız.

1983 GENEL SEÇİMLERİ–1984 YEREL SEÇİMLERİ

1982 Anayasasının halkoyuyla kabul edilmesinden sonra, siyasal yaşamın tekrar sivilleşmesi için atılan ilk adımlardan biri, 22 Nisan 1983 günü 2820 sayılı “Siyasal Partiler Kanunu”nun kabul edilmesidir.

Milli Güvenlik Konseyi (MGK)'nin denetimindeki seçim öncesi dönemde toplam 15 parti kurulmuş, ancak Anavatan Partisi (ANAP), Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP) ve HP (Halkçı

Parti) dışındaki partilerden bir kısmı yeterli kurucu sayısına ulaşamadıkları, bir kısmı da ülkenin en az yarısında örgütlenme yeterliliğine sahip olamadığı için seçimlere katılma hakkını elde edemediler. Aslında partilerin büyük bir kısmı çok sayıda kurucu ismi bildirmesine rağmen askeri konsey, kurucuların büyük bir kısmını veto etmiştir. Yine partilerin büyük bir kısmı ülkenin yarısından fazlasında örgütlenebilmek için yoğun faaliyetler içinde bulunmuşlar, ancak yine askeri konsey, il ve ilçe örgütlerinde görev alacak isimlerin büyük bir kısmını veto ettiği için, siyasi partilerin bir kısmı ülkenin en az yarısında örgütlenmiş olma şartını yerine getirememişlerdir. Böylece 12 Eylül sonrasında yapılan ilk genel seçimlere sadece 3 parti katılabilme hakkına sahip olabilmıştır.

10 Kasım 1983 günü 2839 sayılı “milletvekili seçimi kanunu”nun kabul edilmesi siyasette sivil yaşama geçilmesi için atılmış ikinci önemli adım olmuştur. Bu yasaya göre, seçimler 400 üyelik meclis için yapılacak ve seçimlerde biri bölge düzeyinde, diğeri de ülke düzeyinde olmak üzere çifte barajlı bir yöntem uygulanacak ve bu barajları aşan partilerin oyları d’Hondt yöntemiyle değerlendirilecektir¹.

Yine 12 Eylül sonrası ara dönemin sona ereceğini gösteren bir diğer önemli adım da 18 Ocak 1984 tarihinde, 1983 genel seçimlerinden sonra oluşturulan meclis tarafından 2972 sayılı “Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun”un kabul edilmesi olmuştur.

Ardarda çıkarılan siyasal yaşamla ilgili yeni yasalarla artık sivilleşmeye doğru önemli adımlar atılmış oldu ve bu doğrultuda ilk olarak 1983 yılı Kasım ayında 3 partinin katıldığı genel seçimler yapıldı.

Katılım oranının %92.3 oranında gerçekleştiği bu seçimlerde, hiç şans tanınmayan ANAP, Milli Güvenlik Konseyinin bütün engellemelerine rağmen, ülke genelinde %45.1 oranında oy alarak 1.parti oldu. Askerler tarafından muhalefet partisi olarak “sol”u temsil edecek parti olarak düşünülen HP, ülke genelinde %30.5 oranında oy alarak ana muhalefet partisi olma hakkı kazandı. Askeri yönetimce büyük oranda desteklenen ve seçimleri kazanacağına mutlak gözüyle bakılan MDP, ülke genelinde ancak oyların %23.3’ünü alarak sonuncu parti oldu.

Seçim sonucunda mecliste 211 milletvekiline sahip olan ANAP, bu sayıyla tek başına hükümeti kurdu. Bu dönemden sonranın siyasal yaşamda ANAP’ın ağırlığı yavaş yavaş kendini hissettirmeye başladı. ANAP’ın uzun süreden beridir Türkiye’de tek bir partinin tek başına iktidar olamadığı ve bu nedenle de sürekli hükümet istikrarsızlıklarının yaşandığı bir süreçte tek başına iktidara gelmiş olması aynı zamanda bu partiye önemli oranda toplumsal güç de

¹ 2839 sayılı yasanın 33.maddesine göre;genel seçimlerde ülke genelinde.....geçerli oyların %10’unu geçmeyen partiler milletvekili çıkaramaz. Yine aynı yasanın 34.maddesine göre;Bir seçim çevresinde kullanılan geçerli

kazandırmış oluyordu. Uzun yıllardır Türkiye’de halk, hükümet içi çekişmelerin olmadığı tek partili bir yönetime hasret kalmıştı. ANAP da bunun bilinci içinde devlet yönetiminde gücünü iyice hissettirmeye çalışıyordu.

Çizelge:1

1983 Genel Seçim Sonuçları

Parti Adı	Oy Oranı(%)	Mill.Sayısı	Mill.Oranı(%)
ANAP	45.1	211	52.7
HP	30.5	117	29.2
MDP	23.3	71	17.8

Kaynak: DİE, 1988 Türkiye İstatistik Yıllığı

Çizelge 1’den de izlenebileceği gibi, aslında ANAP için güçlü bir rakip görülüyordu. Çünkü HP, diğer sol partilerin seçime katılmamasına ve bunların oylarının da bu partiye kaymış olmasına rağmen, ülke genelinde ancak %30.5 oranında oy alabildi. Yine askerlerden büyük oranda destek görmüş olmasına rağmen MDP, ülke genelinde halkın ancak %23.3’ünün oy desteğini alabildi.

ANAP, hem o günün koşullarının kendisine getirdiği çeşitli avantajlara güvenerek, hem de karşısında güçlü bir muhalefet olmadığını düşünerek, bundan sonraki yıllarda yapılacak seçimlerde uzun süre başarılı çıkacağını düşünüyordu.

ANAP’ın arkasına aldığı bu rüzgarla 1984 yerel seçimlerine gidildi. Ancak bu defa seçimlere girecek partilerin sayısında bir artış oldu. Bu defa seçimlere ANAP’ın dışında Doğru Yol Partisi (DYP), Halkçı Parti (HP), Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP), Refah Partisi (RP), Sosyal Demokrasi Partisi (SODEP) katıldı.

ANAP’ın oylarıyla kabul edilen 2972 sayılı yerel yönetim seçimlerine ilişkin yasanın uygulandığı 1984 yerel seçimlerinin yapılacağı gün, muhalefetin 3 Haziran önerisine karşılık ANAP’lı milletvekillerinin oylarıyla 25 Mart olarak belirlendi (Çitçi-vd, 2001:127).

ANAP milletvekillerinin seçimleri erkene almak istemelerinin nedeni, henüz yeni bir iktidar olarak, iktidarın sağladığı avantajlardan yararlanmak, iktidarlarının yıpranmasına yol açabilecek zaman kaybına olanak tanımamak ve diğer partilerin toparlanıp güç kazanmalarını beklemeden baskın bir seçim yapmak istemeleriydi.

Henüz iktidara geleli 4 ay olan ANAP’ın iktidarın bütün nimetlerini kullandığı bu yerel seçimlerde sonuçlar çizelge 2’deki gibi oldu.

Çizelge:2

1984 Yerel Seçim Sonuçları

Parti	Belediye Başkanı(%)	Belediye meclisi(%)	İl Genel Meclisi(%)	Büyükşehir Bld.Baş.(%)
ANAP	43.2	43.6	41.5	50.2
DYP	11.8	12.0	13.3	4.5
HP	7.8	8.1	8.8	7.9
MDP	5.5	5.7	7.1	4.3
RP	3.7	5.0	4.4	3.7
SODEP	24.9	24.5	23.4	29.0
Bağ.	3.1	1.2	1.6	0.4
Toplam	100	100	100	100

Kaynak:TODAİE, 2001:154

1984 yerel seçimlerinde ANAP, yerel yönetimlerin bütün organlarında en yüksek oyu alarak 1.parti olmuştur. Türkiye'nin uzun süreden beridir beklediği tek partili güçlü hükümet 1983 genel seçimleriyle sağlanmıştı. Ardından 1 yıl sonra yapılan yerel seçimlerde de iktidar partisi ANAP, iktidar olmanın sağladığı avantajlarla yerel yönetim seçimlerinden de zaferle çıkmayı başardı. Halkın siyasal eğilimlerini belirlemede kullanabileceğimiz il genel meclisi seçim sonuçlarına bakacak olursak, burada iktidar partisinin 1983 genel seçimlerinde yakaladığı %45.1'lik oy oranına, yerel seçimlerde ulaşamadığını, ancak yine de en çok oy alan parti konumunda olduğunu görüyoruz.

1983 genel seçimlerine girmesine izin verilmeyen SODEP'in ise, il genel meclisi sonuçlarına göre 23.4 oranındaki oyla ikinci parti olarak seçimlerde önemli bir başarı sağladığını söyleyebiliriz. Bu seçimlerde SODEP'e oy verenlerin büyük bir kısmı 1983 genel seçimlerinde HP'ye oy vermiş olanlar olduğu için, HP'nin oyları bu seçimlerde bir hayli düşmüştür.

Yine 1983 genel seçimlerinde %23.3 oranında oy almış olan MDP, yerel seçimlerde il genel meclisi seçim sonuçlarına göre oylarını 7.1'e düşürdü. MDP oylarının büyük bir kısmı, yine kendisiyle aynı kulvarda mücadele eden DYP'ye kaydı.

1984 yerel yönetim seçimlerinde, il genel meclisi seçim sonuçlarını baz alarak değerlendirme yapacak olursak; bu seçimlerde iktidar partisi ANAP'ın hem iktidar partisi olarak iktidarın olanaklarını kendi lehine çok iyi kullanması, hem çiçeği burnunda yeni bir iktidar partisi olması nedeniyle henüz iktidarın doğal yıpranmışlığına maruz kalmamış olması, hem de

halkın uzun süredir güçlü bir iktidar özlemi içinde olması, ANAP'IN bu seçimlerde başarılı olmasına olanak sağlamıştır.

1987 GENEL - 1989 YEREL SEÇİMLERİ

1982 Anayasası 5 yılda bir genel seçimlerin yapılması hükmünü getirmişti. Buna göre parlamento seçimlerinin normal zamanı olan 1988 yılında yapılması gerekiyordu. Ancak seçimlerin 1988'den önce yapılmasını gerektiren bazı gelişmelere tanık oluyoruz. Bu gelişmelerden en önemlisi, 6 Eylül 1987 günü yapılan siyasal yasakların kaldırılmasına ilişkin referandumda “evet” oylarının yani siyasal yasakların kaldırılması yönünde kullanılan oyların sayısının “hayır”oylarından fazla çıkması ve bunun sonucunda Süleyman Demirel, Necmettin Erbakan, Alparslan Türkeş gibi siyaset adamlarının tekrar siyaset sahnesine dönmeleridir. İktidardaki Özal Hükümeti, eski siyasetçilerin başına geçtikleri partilerin örgütlenmelerini tamamlamasına ve yeterli propaganda yapmalarına olanak tanımamak için bir baskın seçim yapma kararı aldı. ANAP'ın , 10 Eylül 1987 günü mecliste oylanan, seçimlerin 1 Kasım 1987 günü yapılmasına ilişkin önerisi kabul edildi ve 12 Eylül sonrasındaki ikinci genel seçimlerin 1 Kasım 1987 günü yapılması böylece kesinleşmiş oldu.

1987 genel seçimleri öncesinde 1986 ve 1987'de milletvekili seçim yasasında önemli değişikliklere gidildi. Bu değişikliklerden en önemlisi, milletvekili sayısının 400'den 450'ye çıkarılmasıdır. İkinci önemli bir değişiklik de 6'dan fazla milletvekili çıkararak seçim çevrelerinin birden çok seçim çevresine bölünmesidir².

Normal süresinden bir yıl önce yapılan genel seçimler, özellikle “sağ”da büyük çekişmelere sahne olmuştur.

Çizelge:3
1987 Genel Seçim Sonuçları

Parti	Oy Oranı(%)	Milletvekili Sayısı
ANAP	36.3	292
SHP	24.8	99
DYP	19.1	59
DSP	8.5	-
RP	7.2	-
MÇP	2.9	-
IDP	0.8	-

Kaynak:DİE'den alınan bilgilerle Oluşturulmuştur.

² Bu dönemde yapılan başka değişiklikler de vardır. Örneğin, seçim çevresi barajı değiştirildi ve buna göre, 2 milletvekili çıkaracak seçim çevrelerinde baraj %50, 3 milletvekili çıkaracak seçim çevrelerinde %33.3, milletvekili çıkaracak seçim çevrelerinde %25, 5 ve 6 milletvekili çıkaracak seçim çevrelerinde %20 olarak uygulanacaktır.

1987 yılında yapılan erken genel seçimleri sonucunda 1983 genel seçimlerinin mutlak galibi ANAP'ın oylarında yaklaşık %9 oranında bir azalma göze çarpmaktadır. Bunun nedenlerinin başında sağ kulvarda yarışan partilerin sayısının artmış olmasıdır. Bir diğer nedeni de ANAP'ın iktidarda yıpranmasıdır. Aslında bir başka açıdan bakıldığında, ANAP'ın iktidar nimetlerini seçimlerden önce sonuna kadar kullanmış olmasına, siyasal yasakların kaldırılmasıyla siyaset sahnesine dönen eski siyasetçilerin toparlanmasına olanak tanımamak için bir erken seçim yapılmasına ve özellikle de dış destekle ekonomik genişlemenin sağlanmış olmasına rağmen ANAP'ın oy kaybetmiş olması, ANAP adına önemli bir başarısızlık olarak kabul edilmelidir.

Bu seçimlerden ortaya çıkan önemli bir sonuç da sol yelpazede mücadele eden partilerin birleşmeleri (SODEP-HP birleşmesi) ve oylarını önemli bir düzeye çıkarmalarıdır. 1983 genel seçimlerinde sol yelpazeyi temsil eden HP, %30.5 oranında oy almıştı. HP ve SODEP birleşmesinin ardından sol oylar %33.3'e (SHP %28, DSP %8.5) yükselmiştir.

Ancak bu seçimlerde asıl dikkatleri çeken konu sağ oyların büyük oranda parçalanmış olmasıdır. 1983 genel seçimlerinde sağ kulvarda mücadele eden 2 parti (ANAP ve MDP) varken, 1987 genel seçimlerinde, bu kulvarda 4 parti (ANAP, DYP, RP ve MÇP) mücadele etmiştir.

1987 genel seçimlerinden yaklaşık 2 yıl sonra yapılan yerel yönetim seçimlerine bakacak olursak, yerel seçimlerin genel seçimlerle paralel sonuçlar doğurup doğurmadığını daha iyi analiz edebiliriz. Bu seçimlerde, iktidar partisi olan ANAP'ın başarısını devam ettirip ettirmediğini, siyaset sahnesine yeni çıkan bazı siyasal partilerin 1987 genel seçimlerindeki oy oranlarının nasıl değiştiğini görmek, bize genel seçimlerle yerel seçimler arasındaki ilişkiyi açık bir şekilde gösterir.

1989 yerel seçimlerine geçmeden önce seçim öncesindeki yerel seçimlere ilişkin yasal değişikliklere göz atmakta yarar olacaktır. 1984 yerel seçimlerinde uygulanan 298 sayılı "Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun", 1989 yerel seçimlerine kadar beş kez yasa ile bir kez de Kanun Hükmünde Kararname ile olmak üzere altı değişiklik geçirmiştir. Bu değişikliklerden ikisi TRT'de paralı propaganda yapmaya ilişkin değişiklik, biri seçmen yaşının 21'den 20'ye indirilmesine ilişkin değişiklik, bir diğeri, propaganda süresinin seçimler öncesinde tanınan 21 günlük propaganda süresinin 10 güne indirilmesine ilişkin değişiklik, bir başkası, seçim bürokrasisini düzenleyen değişiklik, son olarak da siyasal partilerin seçimlere girebilmeleri için örgütlenmek zorunda oldukları il ve ilçe sayılarını düzenleyen değişikliktir.

Bu değişikliklerle iktidar partisi ANAP, bir yandan muhalefetin propaganda yapmasını zorlaştırarak, TRT'yi daha çok kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaya çalışırken, diğer

yandan partilerin ülkenin her yerinde seçime girmesini engellemek için parti örgütlenmesini zor koşullara bağlamaya çalışmıştır.

Bunun yanında yine ANAP, yerel yönetim seçimlerinde başarılı olabilmek için devletin olanaklarını sonuna kadar kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaktan çekinmemiştir.

Çizelge:4
1989 Yerel Seçim Sonuçları

Parti	Belediye Başkanı(%)	Belediye Meclisi(%)	İl Genel Meclisi(%)
ANAP	23.7	23.5	21.8
SHP	32.8	33.2	28.7
DYP	23.5	23.7	25.1
RP	8.7	8.9	9.8
DSP	6.5	6.7	9.0
MÇP	3.0	3.3	4.1
IDP	0.5	0.5	0.9
Bağımsızlar	1.3	0.2	0.5
Toplam	100	100	100

Kaynak:DİE'den alınan verilerle oluşturulmuştur.

1989 yerel seçimler göstermiştir ki, halkın iradesine ne kadar müdahale edilmeye çalışılırsa çalışılsın, iktidarın nimetleri ne kadar kullanılırsa kullanılsın, eğer halk iktidardan memnun değilse onu sandıkta cezalandırır. Bu seçimler, iktidarın gücünün her zaman sandığa istendiği gibi yansıtılamayacağını göstermiştir.

1987 genel seçimlerinde ülke genelinde %36.3 oranında oy almış olan ANAP, bu yerel seçimlerde, il genel seçimleri sonuçlarına göre değerlendirme yapacak olursak, oylarını %21.8'e düşürmüştür. Yerel seçimlerde ANAP'ın oyları 1987 genel seçimlerine göre yaklaşık %15 oranında düşmüştür. Hatta biraz daha ileri gidersek, ANAP, bu seçimlerde deyim yerindeyse bozguna uğramıştır. Çünkü, ANAP, 1984 yerel seçimlerinde ülke genelinde 1697 belediyenin 865'ini (%51), 67 ilin 52 il belediye başkanlığını, İl genel meclisi sonuçlarına göre ise 67 ilin 66'sında il birinciliğini almışken;1989 yerel yönetim seçimlerinde toplam 1976 belediyenin ancak 596'sını (%28.8), 67 ilden sadece 3'ünün belediye başkanlığını ve il genel meclisi sonuçlarına göre sadece 7 ilde birinci parti olma başarısı gösterebilmiştir. ANAP adına bu sonuç büyük bir başarısızlık sayılmalıdır.

1989 yerel seçimlerinin asıl galibi 1987 genel seçimlerinde de önemli bir sıçrama gösteren SHP olmuştur.1987 genel seçimlerinde %24.8 oranında oy almış olan SHP, 1989 yerel seçimlerinde il genel seçim sonuçlarına göre oylarını %28.7'ye yükseltmiştir. SHP, 1984 yerel seçimlerinde, 67 ilden sadece 7'sinde belediye başkanlığını kazanmışken, bu seçimlerde 33 il merkezinde belediye başkanlığını kazanmıştır.

1989 yerel seçim sonuçları gösteriyor ki, genel seçim sonuçları her zaman yerel seçimlere yansımamaktadır. Çünkü hem yerel seçimlerde adayların ön plana çıkmış olması ve hem de

iktidardaki parti veya partilerin iktidarın icraatlarından dolayı sürekli eleştirilere maruz kalmaları ve bunun sonucunda da kan kaybına uğramaları, yerel seçimlerde farklı sonuçlar elde edilmesine neden olmaktadır. Bu açıdan 1989 yerel seçimlerine baktığımızda 1987 genel seçimlerde birinci olmuş ve önemli bir başarıya ulaşmış olan ANAP, yerel seçimlerde büyük bir yenilgi almıştır. Bunun altında yatan bir çok neden vardır. Bunlardan ilki yukarıda belirttiğimiz gibi iktidarın olağan yıpranmışlığıdır. ANAP'ın 1983 yılından beridir iktidarda olması ve Türkiye açısından uzun sayılabilecek 6 yıllık bir iktidar dönemi, bu seçimlere ANAP'ın yıpranmış, güç kaybetmiş bir parti olarak girmesine neden olmuş, bu da ANAP'ın bu seçimlerdeki başarısızlığını sağlayan önemli bir etken olmuştur. Bunun yanında ANAP'ın özellikle aday belirleme sırasında karşılaştığı iç çekişmeler, adaylar üzerindeki spekülasyonların fazlalığı başarısızlığı körükleyen başka bir etken olmuştur.

SHP'nin 1989 yerel seçimlerinde başarılı olmasının nedenlerinin başında, sağ partilere karşı iyi bir sol söylemle siyaset yapması, bu açıdan sağ politikalara alternatif politikalar üretmedeki başarısıdır.

1991 GENEL-1994 YEREL SEÇİMLERİ

Turgut ÖZAL'ın 1989 yılında cumhurbaşkanı seçilmesinden sonra, ANAP'ta başlayan liderlik mücadelesinden Mesut YILMAZ galip çıkarak, ANAP'ın 2.genel başkanı oldu. Genel Başkanlık seçimlerinden sonra Mesut YILMAZ'ın Özal tarafından genel başkanlığa seçtirildiği ve aslında partinin yine Özal'ın kontrolünde olduğu inancı kamuoyunda yaygın bir şekilde dile getirildi. Mesut YILMAZ da Özal'ın güdümünde olmadığını ve inisiyatifin tamamen kendi elinde olduğunu belirtiyordu. İşte bu nokta, ANAP açısından çok önemli bir dönüm noktası olmuştu. Çünkü Yılmaz, bir şekilde İnisiyatifin kendinde olduğunu ve hiç kimsenin onayıyla bu göreve getirilmediğini ispat etmek ve güven tazelemek için bir erken genel seçimin uygun olacağına karar verdi ve bu doğrultuda 1992 yılında yapılması gereken genel seçimler 1 yıl erkene alındı.

20 Ekim 1991 günü yapılan erken genel seçimlerde 450 milletvekilinin 178'ini ve ülke genelindeki oyların %27'sini alan DYP, birinci parti oldu.

Çizelge:5
1991 Genel Seçim Sonuçları

Parti	Oy Oranı(%)	Milletvekili Sayısı	Mill.Oranı(%)
DYP	27.0	178	39.5
ANAP	24.0	115	25.0
SHP	20.8	88	19.5
RP	16.8	62	13.7
DSP	10.7	7	1.5

Kaynak:DİE'den alınan verilerle oluşturulmuştur.

1991 genel seçimlerinde hiçbir parti tek başına hükümeti kuracak çoğunluğa ulaşamadı. Bu nedenle en az iki partiden oluşan bir koalisyonun kurulması mümkün olabilirdi. Bu doğrultuda Süleyman DEMİREL başkanlığında DYP ve SHP'den oluşan hükümet, 30 Kasım 1991 günü güvenoyu alarak göreve başladı.

DYP-SHP koalisyon hükümeti döneminde yerel seçimler için gösterge niteliğinde olabilecek ve aynı zamanda biri sağda, diğeri solda olan iki partinin kurduğu koalisyonun halk tarafından kabul görüp görmediğini sınamak açısından önemli sayılabilecek bir ara yerel seçim yapıldı. 7 Haziran 1992 günü 341 belediye başkanlığı için yapılan ve 511 bin seçmenin oy kullandığı ara yerel seçimlerde yine genel seçimlerde olduğu gibi, DYP, birinci parti olarak çıktı. DYP %35, SHP %23, ANAP %18.5, RP %15 oy aldı. Bu ara yerel seçimlerde, yine önemli bir sonuç, SHP'nin ANAP'ı geçerek ikinci parti olmasıdır. Bu sonuç aynı zamanda koalisyon hükümetinin onaylanması anlamına da geliyordu.

Turgut ÖZAL'ın ölümünden sonra Süleyman DEMİREL'in Cumhurbaşkanı seçilmesiyle birlikte DYP'de lider değişimi yaşandı.13 Haziran 1993 günü Tansu Çiller DYP'nin genel başkanı seçildi ve yeni hükümeti kurmak için Çiller'e görev verildi.Yine DYP ve SHP'nin işbirliğiyle bu defa Çiller başbakanlığında yeni bir hükümet kuruldu.

DYP-SHP koalisyon hükümeti, yerel seçimlerin yapıldığı 1994 yılına kadar ufak tefek sorunlara rağmen uyumlu devam ettiğini söyleyebiliriz.

Bu seçimlere bağımsızlar dışında 13 siyasal parti katılmıştır. Seçim sonuçları şu şekilde olmuştur:

Çizelge:6

1994 Yerel Seçim Sonuçları

Parti	Belediye Başkanı(%)	Belediye Meclisi(%)	İl Genel Meclisi
DYP	18.9	18.9	21.4
ANAP	22.9	23.0	21.1
RP	19.2	19.1	19.1
SHP	16.7	16.7	13.5
DSP	8.3	7.9	8.8
MHP	7.6	7.5	8.0
CHP	4.3	4.4	4.6
BBP	1.1	1.0	1.3
DP	0.3	0.3	0.5
MP	0.2	0.2	0.5
YDP	0.2	0.2	0.4
SBP	0.1	0.1	0.3
İP	0.2	0.2	0.3
Bağımsız	0.1	0.8	0.3

Kaynak:DİE'den alınan verilerle oluşturulmuştur.

Çizelge 6'dan da izlenebileceği gibi, DYP, 1991 genel seçimlerindeki başarısını koruyamamıştır. 1991 genel seçimlerinde %27 oranında oy almış olan DYP, 1994 yerel seçimlerinde il genel meclisi sonuçlarına göre %21 oranında oy alabildi. Yine SHP de bu seçimlerden umduğunu bulamadı. SHP, önceki seçimlerde %21 oranında oy almışken, bu seçimlerde, il genel meclisi seçim sonuçlarına göre, ancak %13.5 oranında oy alabildi. ANAP da bu seçimlerde oy oranını %24'ten %21'e düşürdü.

Seçimin asıl galibi Refah Partisi oldu. 1991 genel seçimlerinde MÇP ve IDP ile seçim birlikteliği yapmasına rağmen RP, ancak %16.8 oranında oy almışken, bu seçimlerde oy oranını %19.1'e yükseltti.

Yine bu seçimler göstermiştir ki, partiler iktidardayken önemli oranda yıpranmaktadırlar. Özellikle Türkiye gibi temel sorunlarını henüz çözememiş ülkelerde halk sürekli iktidar arayışlarına girmekte, bu da bize partilerin seçmen tabanlarının çok kaygan olduğu sonucunu vermektedir. Partilerin İktidarda kalma süreleri uzadıkça yıpranmaları da fazla olmaktadır.

Yine biri sağ yelpazede, diğeri sol yelpazede iki partinin bir araya gelerek koalisyon hükümeti kurmuş olmaları, iki partinin de önemli sayılabilecek oranda oy kaybetmelerine neden oldu. Bu da bize Türkiye'de koalisyon kültürünün henüz oluşmamış olduğunu göstermektedir.

1995 GENEL SEÇİMLERİ

1991 genel seçimleriyle oluşmuş olan parlamentonun yasama dönemi 1996 yılında sona erecek ve bir genel seçim yapılacaktı. Ancak, 1994 yılında yaşanan hükümet çalkantıları, normal yasama döneminden önce seçimlerin yapılmasını zorunlu hale getirdi. Çünkü, koalisyon ortaklarından SHP, 18 Şubat 1995 günü yapılan birleşme kurultayında CHP çatısı altına girdi. Ardından 10 Eylül 1995'te Deniz BAYKAL'ın CHP genel başkanlığına seçilmesiyle birlikte koalisyon devamı konusunda sıkı pazarlıklar yapılmaya başlandı. Bu pazarlıklar sonucunda anlaşmaya varılamaması nedeniyle, 20 Eylül'de Çiller hükümetin istifasını Cumhurbaşkanı sundu. İstifanın ertesi günü Cumhurbaşkanı, hükümeti kurma görevini tekrar Çiller'e verdi. Ancak Çiller diğer partilerle yaptığı görüşmelerden bir sonuç alamadı. Çillerin kurduğu azınlık hükümetinin güvenoyu alamaması siyasal ortamı iyice karmaşık hale getirdi. Bunun üzerine TBMM 26 Ekim 1995 günü yaptığı toplantıda bir erken genel seçim kararı aldı ve 24 Aralık, seçim günü olarak belirlendi.

Bu hükümet çalkantılarıyla geçen dönemden sonra yapılan 1995 genel seçimleri ilginç sonuçlara sahne oldu. Bu defa sürpriz bir parti, Refah Partisi ülkede en çok oyu alarak birinci parti oldu.

Çizelge:7
1995 Genel Seçim Sonuçları

Parti	Oy Oranı(%)	Milletvekili Sayısı	Milletvekili Oranı(%)
RP	21.4	158	28.7
ANAP	19.6	132	24.0
DYP	19.2	135	24.5
DSP	14.6	76	13.8
CHP	10.7	49	8.9

Kaynak:Cumhuriyet Ansiklopedisi, 2003:466

1995 genel seçimleri, önceki seçimlerden daha farklı bir sonuç doğurdu. 1991 genel seçimlerinin galibi DYP iken, bu defa seçimlerin galibi Refah Partisi oldu. Türkiye’de bu seçimlerle birlikte halk, bu defa farklı bir partiyi siyaset sahnesinde önemli konuma getirdi.

1999 Genel ve Yerel Seçimleri

1995 genel seçimlerinden sonra hiçbir parti tek başına hükümeti kuracak çoğunluğa ulaşamayınca tekrar koalisyon kurma yoluna gitme zorunluluğu ortaya çıktı. Bu doğrultuda çok sayıda koalisyon denemesine gidildi. Bazen iki partinin kurduğu koalisyon hükümetleri kısa ömürlü oldu, bazen kurulan hükümetler güvenoyu alamadı, bazen de kurulan azınlık hükümetleri, dış destek çekilince istifa etmek zorunda kaldı. Bu karmaşayla geçilen bu dönemde en son kurulan dışarıdan DYP destekli Ecevit Hükümeti de sarsıntı geçirince, meclisten hükümet çıkarmak zorlaştı ve TBMM erken genel seçim kararı aldı ve 1999 yılının 18 Nisan’ında genel ve yerel seçimlerin aynı gün yapılması kararlaştırıldı.

Çizelge:8
1999 Genel Seçim Sonuçları

Parti	Oy Oranı(%)	Milletvekili Sayısı	Milletvekili Oranı(%)
DSP	22.2	136	24.7
MHP	18.0	129	23.5
FP	15.4	111	20.2
ANAP	13.2	86	15.6
DYP	12.0	85	15.5

Kaynak:DİE’den Alınan Verilerle Oluşturulmuştur.

1999 Genel seçimlerinde sadece 5 parti %10 olan ülke barajını aşma başarısı gösterebildi. Önceki seçimlerde önemli bir başarı elde eden CHP ise, barajı aşma başarısı gösteremediği için parlamento dışında kaldı.

Bu seçimlerin galibi, hiç şüphesiz DSP oldu. Ancak seçimlerde en büyük sürprizi, daha önceki seçimlerde barajı aşamadığı için parlamentoya girme başarısı gösterememiş olan MHP, bu seçimlerde ikinci parti olarak gerçekleştirdi. Bu seçimler sonucunda da yine ülkedeki büyük parti değişti. Seçmen hala arayışlarını sürdürmektedir.

Aynı gün yapılan yerel seçim sonuçlarına bakacak olursak;DSP genel seçimlerde aldığı oy oranına ulaşamamasına rağmen yine de yerel seçimlerin de galibi oldu. İl Genel Meclisi seçim sonuçlarına göre MHP yine ikinci, FP üçüncü, ANAP dördüncü, DYP ise beşinci parti oldu.

Çizelge:9
1999 Yerel Seçim Sonuçları

Parti	Belediye Başkanı(%)	Belediye Meclisi(%)	İl Genel Meclisi(%)
DSP	15.2	16.2	18.7
MHP	15.1	15.7	17.2
FP	18.4	18.2	16.5
ANAP	17.4	17.1	15.0
DYP	12.8	12.5	13.2
CHP	13.8	13.3	11.0

Kaynak: DİE'den Alınan Verilerle Oluşturulmuştur.

1995 genel seçimlerinde RP, birinci parti olmuştu. 1995 seçimlerinden sonra yaşanan hükümet bunalımları nedeniyle partilerin iktidardaki performanslarını ölçmek pek mümkün olmamıştı. Ancak yine de iktidarın gücünü bir süre de olsa elinde tutan partilerin yerel seçimlerde bu gücü kullanarak başarılı olmaları bekleniyordu. Fakat beklenen olmadı.1995'in galibi RP, (gerçi Anayasa Mahkemesi tarafından kapatıldı, fakat yine aynı örgüt ve kişilerle bu defa FP kuruldu) 1999 genel ve yerel seçimlerde başarısını devam ettiremedi. Yine aynı şekilde ANAP ve DYP de aynı başarıyı gösteremediler. Bu partilerin oylarında da 1995 genel seçimlerine göre düşüşler yaşandı.

2002 GENEL SEÇİMLERİ-2004 YEREL SEÇİMLERİ

1999 Genel seçimlerinde sonra oluşturulan üç parçalı (DSP-MHP-ANAP) koalisyon hükümeti 3 yıl boyunca ülkeyi yönetti. 1999 yılında ortaklar arasında iyice artmış olan fikir ayrılıkları, kamuoyunda iktidar partiler hakkında yürütülen yıpratma politikaları ve belki de en önemlisi Hükümet ile Cumhurbaşkanı arasında yaşanan anlaşmazlıklar, ülkeyi yeniden bir seçim atmosferine soktu.

RP'nin kapatılmasından sonra, bu partinin örgütünden ayrılan ve başını R.Tayyip ERDOĞAN'ın çektiği bir grubun kurduğu AKP'nin, kamuoyunda giderek büyük destek görmeye başlaması, kamuoyunun hükümeti seçim konusunda büyük baskılar kurmasına yol açtı.

Aynı zamanda iktidarı oluşturan partilerin yapılacak bir erken genel seçimde de yine aynı başarıyı yakalayabileceklerine inanmaları ve yapılacak bir erken genel seçimin hükümet için iyi bir güvenoylaması olabileceği düşüncesi, bu partilerin ağırlıkta olduğu meclisin bir erken genel seçim kararı almasına neden oldu.

Meclisin aldığı erken genel seçim kararıyla, 2002 yılının 3 Kasım'ında genel seçimler yapıldı.

Çizelge:10
2002 Genel Seçim Sonuçları

Parti	Oy Oranı(%)	Milletvekili Sayısı	Milletvekili Oranı(%)
AKP	34.3	363	66.0
CHP	19.4	178	32.3
Bağımsızlar	1.0	9	1.6

Kaynak:DİE'den alınan verilerle oluşturulmuştur.

2002 genel seçimlerinde en çok oyu alan parti yine değişti. Yeni kurulan bir parti olarak AKP, ülkede en çok oyu almış ve uzun bir süreden beridir yaşanmayan tek parti iktidarını tekrar yaşatma olanağına kavuştu. AKP ve CHP dışındaki partiler ülke genelinde uygulanan %10 ülke barajını aşamadıkları için meclise girme başarısını gösteremediler ve bu sayede meclise giren bu iki parti de ülke genelinde aldıkları oy oranının çok üzerinde büyük bir oranla mecliste temsil edilme olanağına kavuştular. Önceki seçimlerin galip partileri ve özellikle de hükümeti oluşturan partiler, bu seçimlerde büyük bir bozgun yaşadılar.

AKP'nin mecliste mutlak çoğunluğa sahip olduğu bir ortamda yapılacak bir yerel seçimde AKP'nin bu mutlak iktidar gücünü kullanarak %50'nin üzerinde oy alacağı tahmin ediliyordu. Seçimlerden önce yapılan kamuoyu yoklamalarında bazen bu oranın %60'ın üzerinde olacağı bile dile getiriliyordu. Bu beklentiler içinde yapılan 28 Mart 2004 yerel seçimleri, kamuoyunun beklediği sonuçları vermemiştir.

Çizelge:11
2004 Yerel Seçim Sonuçları

Parti	Belediye Başkanlığı(%)	İl Genel Meclisi(%)	Belediye Meclisi(%)
AKP	40.13	41.7	42.8
CHP	20.9	18.2	20.7
MHP	10.1	10.5	10.3
DYP	9.5	10.0	6.6

Kaynak:www.yerelnet.com, 28.07.2004

2004 yerel seçimlerinde seçim öncesinde yapılan kamuoyu yoklamalarının büyük bir kısmı sonucu tahmin edememişti. Beklentinin aksine AKP oylarını %50'lerin üstüne çıkaramadı. Ama yine de seçimlerin galibi iktidar partisi oldu. AKP'nin mutlak iktidarı partiye büyük oranlarda oy kazandıramadı. Aslında iktidar partisi olmanın avantajlarının olmasının yanında dezavantajları da vardır. İktidarın yıpranma yeri olması en büyük dezavantaj olarak karşımıza çıkmaktadır. Seçimlerde mücadele eden CHP, genel seçimlere göre oylarını büyük oranda korudu, MHP, çok az da olsa oylarını arttırdı.

SONUÇ

Türkiye'de genel kanı , yerel seçimlerde iktidar partilerinin iktidarın gücünü kullanarak, daha başarılı oldukları yönündedir. Ancak yaptığımız çalışma, bunun pek de öyle olmadığını

gösteriyor. Çünkü, yerel seçimlerde, sonucu belirleyen çok sayıda etken vardır. İktidar olmak bu etkenlerden sadece biridir. Hatta bazen de iktidar olmak yerel seçimlerde dezavantaja dönüşebilmektedir.

Yapılan bu çalışmada şu tür sonuçlara ulaştığımızı söyleyebiliriz:

1.Yukarıda da değindiğimiz gibi iktidar partisi olmak yerel seçimlerde her zaman avantaj anlamına gelmiyor. Eğer halk siyasal iktidarın uygulamalarından şikayetçi ise ya da iktidarın uygulamalarını yeterli bulmuyorsa, iktidar olmak dezavantaja dönüşebilmektedir.

2.Siyasal seçimlerde siyasal partilerin başarılarını belirleyen sonuç, il genel meclisi sonuçlarıdır. Çünkü belediye başkanlığı ve belediye meclisi seçimlerinde kullanılan oylar, daha çok kişilere verilmekteyken, il genel meclisi seçimlerinde daha çok partiler gözönüne alınarak oy kullanılır. Bu nedenle genel seçim sonuçlarıyla yerel seçim sonuçları değerlendirilirken, yerel seçimlerin il genel meclisi sonuçları esas alınarak karşılaştırma yapmak gerekir. Örneğin, 18 Nisan 1999 günü genel ve yerel seçimler birlikte yapıldı. Burada partilerin milletvekili seçimlerinde aldıkları oy oranıyla, il genel meclisi seçimlerinde aldıkları oy oranı birbirine çok yakın olmuştu.

3. Türkiye’de siyasal kurumsallaşma henüz sağlanamadığı için, hem partilerin politikalarında sürekli değişiklikler yaşanmakta hem de seçmen, sürekli parti değiştirmektedir. Böyle olunca da 1983 ve 1987 ANAP iktidarlarından bu yana iki dönem üst üste genel seçimleri birincilikle kazanan parti olmamıştır. Bu, yerel seçimlere de yansımış, yerel yönetimlerde uzun süre aynı partinin etkin olmasına pek rastlanmamıştır.

4.Ülkemizde, yerel elit sınıfın hala etkinliğini devam ettirmesi nedeniyle, yerel seçimlerde daha çok, yerel düzeyde tanınmış kişiler aday olmakta, bu da partilerden çok adayların kişiliklerinin ön plana çıkmasına neden olmaktadır. Bu durum, genel seçimlerde yüksek oranlarda oy almış bir partinin, yerelde aynı başarıyı elde etmesini bazen zorlaştırmaktadır. Çünkü, seçmenler iktidar partisi adayı olup olmadığına bakmadan yerelde güçlü olan kişiye oy vermektedirler

KAYNAKÇA

- Çitçi, Oya , vd. (2001), **Yerel Seçimler Panoraması 1963-1999**, Ankara:ODTÜ yayınları
- Hasan Ersel, vd. (2003), **Cumhuriyet Ansiklopedisi 1981-2000**, İstanbul:Yapı Kredi Yay.
- DİE, (1984), **1983 Milletvekili Seçimi Sonuçları**, Ankara:Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları
- DİE, (1984), **Mahalli İdareler Seçimi Sonuçları**, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları
- DİE, (1988), **1987 Milletvekili Seçimi Sonuçları**, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları
- DİE, (1990), **Mahalli İdareler Seçimi Sonuçları**, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları
- DİE, (1991), **1991 Milletvekili Seçimi Sonuçları**, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları
- DİE, (1995), **Mahalli İdareler Seçimi Sonuçları**, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları
- DİE, (1996), **1995 Milletvekili Seçimi Sonuçları**, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları
- DİE, (2000), **Mahalli İdareler Seçimi Sonuçları**, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları
- DİE, (2000), **1999 Milletvekili Seçimi Sonuçları**, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları
- DİE, (2002), **2002 Milletvekili Seçimi Sonuçları**, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları
- DİE, (2004), **Mahalli İdareler Seçimi Sonuçları**, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları
- Öztekin, Ali, (2001), **Siyaset Bilimine Giriş**, Ankara:Siyasal Kitabevi